

УДК 657

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2021.1.25>**О. О. Харченко**

здобувач кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID: 0000-0003-2801-3885

МЕХАНІЗМ ВЕРИФІКАЦІЇ ЗВІТНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті визначено кількість суб'єктів господарювання в Україні на 2019 році. Визначено взаємозв'язок між розміром підприємства та практикою складання звітності про сталий розвиток. Узагальнено переваги від складання звіту про сталий розвиток. Визначено завдання, що будуть розв'язані за допомогою складання звіту про сталий розвиток, а саме: покращити якість та транспарентність корпоративного управління; покращити реалізацію соціальних та екологічних проектів, збільшуючи інвестиції у всебічно збалансований розвиток; оцінити неекономічний внесок підприємства у розвиток суспільства, знижуючи витрати на ефективні програми; допомогти у визначенні та управлінні ризиками підприємства; покращити діалог із зацікавленими сторонами. Визначено способи верифікація звітності сталого розвитку (зовнішній та внутрішній аудит). Конкретизовано засади здійснення сучасної аудиторської діяльності. Акцентовано на доцільності залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток з метою підвищення ефективності та результативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України. Виокремлено повноваження Міністерства економіки України в питаннях функціонування суб'єктів господарювання в соціально-економічній сфері та її розвитку. Проаналізовано внутрішню структуру Міністерства економіки України, в результаті вказано на потребі її розширення через виокремлення Департаменту верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, який пропонується сформувавати в межах Сектору організаційно-аналітичного забезпечення роботи першого заступника Міністра економіки України. Визначено функціональні обов'язки Департаменту верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів. Запропоновано загальний функціональний механізм верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів як елементу системи державного управління.

Ключові слова: сталий розвиток, механізм, верифікація, звітність, суб'єкт господарювання, стратегія, сектор, організаційно-аналітичне забезпечення.

Постановка проблеми. Сучасний світ вирізняється сукупністю складних соціально-політичних та економічних проблем і викликів, які стоять як перед окремими державами і народами, так і суспільством в цілому. Примарливість «фантастичних» можливостей нової фази цивілізаційного розвитку людства - інформаційного суспільства – на практиці проявилась у збільшенні проблем соціально-економічного характеру, що, певним чином, призвело до посилення поляризації та розшарування світового суспільства: так, фахівці ООН наголошують, що за умов збереження сучасних підходів до світового розвитку, соціально-економічні відмінності між провідними країнами світу та «аутсайдерами» із категорії «кривдних» перейдуть до категорії «нелюдських».

Науковець Барішнікова О. зазначає [3]: «Наростаюче невдоволення наслідками глоба-

лізації та роллю її флагманів – великих транснаціональних компаній – змушує корпоративне співтовариство особливо піклуватися про підтримку позитивного іміджу. Модель корпоративного громадянства орієнтується на відповідальну оцінку впливу підприємницької діяльності, на суспільний розвиток і на навколишнє середовище, причому як в межах національних спільнот, так і на глобальному рівні. В якості суб'єкта господарювання бізнес формує систему відносин з приводу створення механізмів та інструментів раціонального використання ресурсів на основі інтелектуалізації суспільного відтворення. Створюючи нові механізми й інструменти відповідальності за ресурси і, в першу чергу, за людину, бізнес стає системою відносин щодо їх ефективного використання, формування інтелектуального людського капіталу. Це зобов'я-

зує бізнес-структури інвестувати у створення інноваційних галузей, що забезпечують зниження сукупних витрат суспільної праці на одиницю продукції і зростання їх продуктивності». Закріплення цих кроків бізнесу та презентацій для суспільства відбувається через систему звітності сталого розвитку. В умовах незалежності сучасного вітчизняного поля економічних суб'єктів та децентралізації управління приватним сектором, особливого значення завдання з формування довіри до звітності сталого розвитку суб'єктів господарювання та ролі в цьому державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У різні часи питаннями звітності сталого розвитку переймалися такі вчені як: О.Баришнікова, Д.Грицишен, В.Євдокимов, В.Жук, І.Жиглей, І. Замула, Р.Коршикова, Р. Костирко, О.Лавговська, С.Левицька, С.Легенчук, А.Озеран, О.Олійник, С. Свірко та інші. Втім, вказані вчені досліджували заявлену проблематику виключно з позиції відповідної економічної галузі знань. Отже, проблема державного управління верифікацією звітності сталого розвитку потребує наукового опрацювання та розв'язання.

Мета статті полягає у розробці механізму верифікації звітності сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні налічується близько 2 млн. одиниць суб'єктів господарювання, що здійснюють різні види діяльності, при цьому, 380 тисяч одиниць – це підприємства (таблиця 1). Звітність про сталий розвиток складає все більше суб'єктів господарювання, оскільки «суспільству вже недостатньо знати тільки фінансові показники діяльності підприємств, йому потрібно знати, як діяльність підприємства впливає на навколишнє середовище та кліматичну обстановку, чи не порушуються на підприємстві права людини тощо.

Тому кількість підприємств, які разом з фінансовою звітністю складають звіт про сталий розвиток, розуміючи його важливість для формування репутації відкритого та гідного довіри підприємства, неухильно зростає. І ті, хто вже зараз приділяє підвищену увагу цим питанням, мають конкурентну перевагу на ринку, збільшуючи свою інвестиційну привабливість.» [10].

Цікавим є те, що розмір підприємства напряму пов'язаний з практикою складання звітності про сталий розвиток: так, статистичні дані свідчать, що більшість великих підприємств здійснюють формування такого звіту, в той

час як середні підприємства схильні до уникнення цього [2] попри те, що «складання звіту про сталий розвиток повинно допомогти у вирішенні наступних завдань: покращити якість та прозорість корпоративного управління; покращити реалізацію соціальних та екологічних проектів, збільшуючи інвестиції у всебічно збалансований розвиток; оцінити неекономічний внесок підприємства у розвиток суспільства, знижуючи витрати на ефективні програми; допомогти у визначенні та управлінні ризиками підприємства; покращити діалог із зацікавленими сторонами, підвищуючи довіру та лояльність до підприємства; показати зобов'язання підприємства перед своїми співробітниками та іншими стейкхолдерами; продемонструвати стратегічний підхід підприємства до корпоративної соціальної відповідальності та покращити репутацію підприємства» [10].

Питання верифікації звітності про сталий розвиток по різному розглядають окремі автори. Так, вчена О.Баришнікова стверджує, що [3]: «мета верифікації звітності сталого розвитку полягає у перевірці достовірності її кількісних та якісних даних, оцінці системи збору даних показників, що підтверджує серйозність сприйняття підприємством власної корпоративної соціальної відповідальності.»

На думку В. Воробей та І. Журовської, «справжня цінність верифікації нефінансового звіту полягає не у твердженні, що міститься наприкінці, а у тому, що він сигналізує, наскільки є важливим звіт для компанії і наскільки сама компанія є прозорою та відкритою» [5, с. 26].

Зауважимо, що верифікація звітності сталого розвитку відбувається у такі способи: через зовнішній та внутрішній аудит. Вказані види аудиту носять недержавний характер, при цьому вчений Ільченко Н. зазначає, що «сучасними світовими тенденціями є підвищення якості фінансових звітів, у тому числі через верифікацію незалежною стороною. Зі збільшенням кількості нефінансових звітів, збільшується і відсоток тих компаній, які прагнуть забезпечити гарантії якості своїх звітів. Наприклад, у 2013 році зовнішнє підтвердження отримало 45% звітів (1033 з 2313), підготовлених відповідно до GRI, що на 7% більше ніж у 2011 році; дослідження щодо зовнішньої перевірки звітів, проведене в США, виявило тенденцію до збільшення кількості компаній, які завіряють звіти GRI (з 10% в 2011 році до 16% в 2013 році), а також тих суб'єктів господарювання, які хочуть здійснити незалежну перевірку

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання в Україні на 2019 році [9]*

	Код за КВЕД–2010	Кількість суб'єктів господарювання				
		усього, одиниць	підприємства		фізичні особи-підприємці	
			одиниць	у % до загального показника	одиниць	у % до загального показника
Усього		1941701	380673	100,0	1561028	100,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	75450	50239	13,2	25211	1,6
Промисловість	B+C+D+E	130324	47679	12,5	82645	5,3
Будівництво	F	56855	31869	8,4	24986	1,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	834159	101427	26,6	732732	46,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	96235	17487	4,6	78748	5,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	69689	7885	2,1	61804	4,0
Інформація та телекомунікації	J	206147	15917	4,2	190230	12,2
Фінансова та страхова діяльність	K	10086	4205	1,1	5881	0,4
Операції з нерухомим майном	L	98361	38980	10,2	59381	3,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	134800	30704	8,1	104096	6,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	53787	18917	5,0	34870	2,2
Освіта	P	15429	2642	0,7	12787	0,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	30994	6942	1,8	24052	1,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	15168	2351	0,6	12817	0,8
Надання інших видів послуг	S	114217	3429	0,9	110788	7,1

*Без урахування результатів діяльності бюджетних установ, а також без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

всього звіту зі сталого розвитку (з 17% у 2011 році до 30 % в 2013 році)» [6,8].

Сучасна аудиторська діяльність здійснюється на засадах [4]: незалежності, об'єктивності, компетентності, конфіденційності, чесності, професійної поведінки, професійних норм та технічних стандартів, належної (розумної) ретельності. Втім, незаангажованість як внутрішніх, так і зовнішніх аудиторів викликає сумніви, оскільки як стверджував ще понад 150 років тому Томас Джозеф Данінг «Капітал уникає шуму і боротьби і вирізняється боязливою натурою». Це правда, але це ще не вся правда. Капітал боїться відсутності прибутку або занадто маленького прибутку, як природа боїться порожнечі. Та, якщо є достатньо прибутку, капітал стає сміливим. Забезпечте 10 відсотків, і капітал погоджується

на будь-яке застосування, при 20 відсотках він стає жвавим, при 50 відсотках сміливим, при 100 відсотках від нехтує всіма людськими законами, при 300 відсотках готовий на будь-який злочин, навіть якщо є ризик бути повішеним. Доказ: контрабанда і торгівля рабами.» [1]. Отже, явище "договірного", "чорного" або "кишенькового" аудиту набуло значного поширення, про що свідчать потужні фінансові скандали початку тисячоліття, що були фактично спровоковані вищевказаним явищем на світовому рівні, яке логічно спричинило глибоку світову фінансову кризу 2008 року [7].

Таким чином, вбачається очевидним залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток з метою підвищення ефективності та резуль-

тативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України. Вивчення регуляторних функціональних нормативно-правових актів свідчить, що питаннями функціонування суб'єктів господарювання в соціально-економічній сфері та розвитку останньої переймається Міністерство економіки України, яке, згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.14 «Питання Міністерства економіки України», має забезпечувати [11]:

- формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, державну цінову політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна (майнових прав, інших активів) або прав на нього на конкурентних засадах у формі аукціонів, зокрема електронних, та здійснення контролю за її реалізацією, інтелектуальної власності, публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;

- формування та реалізує державну інвестиційну політику, державну інноваційну політику в реальному секторі економіки, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства, зокрема з метою розвитку сільського господарства;

- формування та реалізує державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу;

- формування та реалізує державну політику у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції;

- формування та реалізацію державної політики у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, карантину та захисту рослин;

- формування та реалізацію державної політики у сфері ветеринарної медицини;

- формування та реалізацію державної політики у сфері державного матеріального резерву, державного експортного контролю;

- формування державної політики у сфері захисту прав споживачів, державної політики з контролю за цінами, державної регуляторної політики та державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;

- реалізацію державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності;

- формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення;

- формування та реалізацію державної політики з питань залучення міжнародної технічної допомоги в частині виконання вимог Закону України «Про запобігання корупції».

Опрацювання внутрішньої структури Міністерства економіки України вказує на потребу її розширення через виокремлення Департаменту верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, який пропонується сформувати в межах Сектору організаційно-аналітичного забезпечення роботи першого заступника Міністра економіки України. До функціональний обов'язків цього департаменту пропонується віднести:

- проведення комплексного аудиту (економічний аудит, соціальний аудит, екологічний аудит) звітності сталого розвитку;

- аналіз результатів комплексного аудиту (економічний аудит, соціальний аудит, екологічний аудит) звітності сталого розвитку;

- комплексний аналіз звітності сталого розвитку;

- підтвердження достовірності звітності сталого розвитку;

- узагальнення результатів комплексного аудиту (економічний аудит, соціальний аудит, екологічний аудит) та комплексного аналізу звітності сталого розвитку.

З метою легітимізації вказаних функціональних повноважень пропонується внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.14 «Питання Міністерства економіки України», доповнивши її такими положеннями:

Ст.4, п.337 «здійснює верифікацію та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, узагальнює їх результати та передає раз на рік Кабінету Міністрів України у вигляді аналітичної доповіді».

При цьому, загальний функціональний механізм верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів набуває такого вигляду (рис. 1).

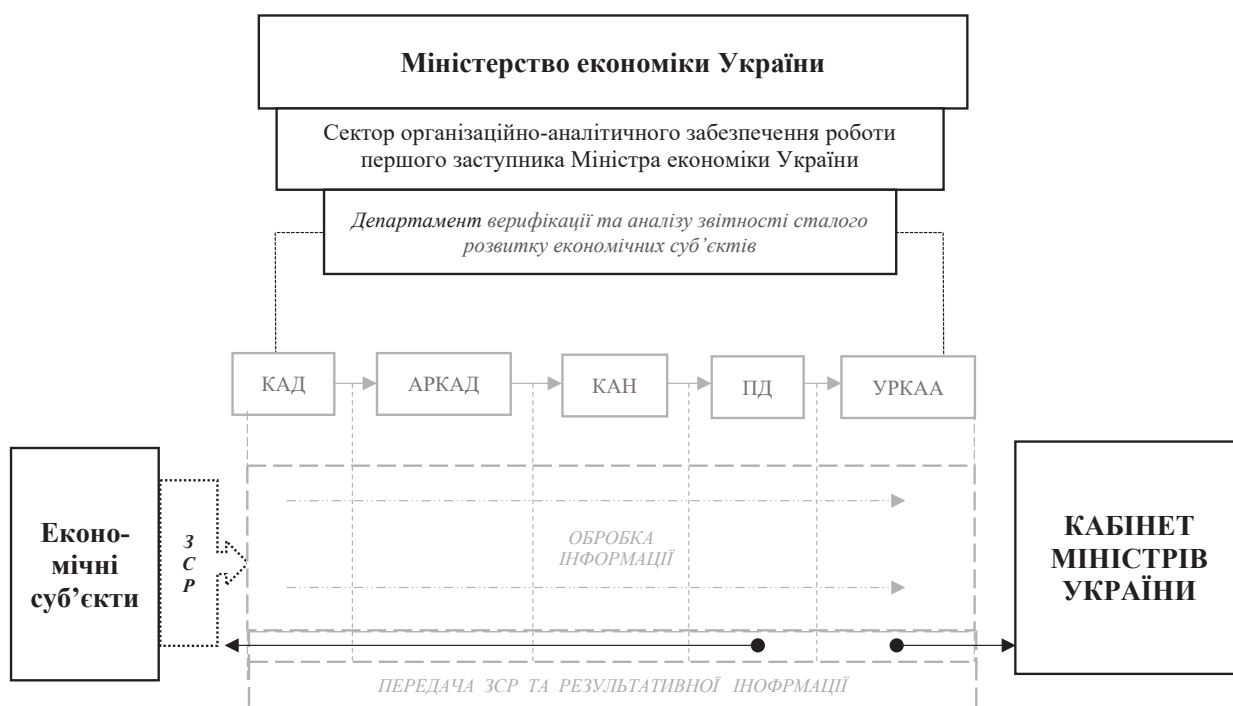

Рис. 1. Механізм верифікації звітності сталого розвитку економічних суб'єктів (авторська розробка)*

де – ЗСР – звітність сталого розвитку, КАД - комплексний аудит, АРКАД - аналіз результатів комплексного аудиту, КАН - комплексний аналіз, ПД - підтвердження достовірності, УРКАА - узагальнення результатів комплексного аудиту та аналізу

Запропонований механізм верифікації звітності сталого розвитку як елемент системи державного управління останнім включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (що проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікація в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

Висновки. Умотивовано залучення органів державного управління до процесу верифікації звітності про сталий розвиток з метою підвищення ефективності та результативності реалізації положень Стратегії сталого розвитку України. Вивчення регуляторних функціональних нормативно-правових актів свідчить, що питаннями функціонування суб'єктів господарювання в соціально-економічній сфері та розвитку останньої переймається Міністерство економіки України. Доведено необхідність розширення його повноважень в частині здійснення вери-

фікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, узагальнює їх результати та передає раз на рік Кабінету Міністрів України у вигляді аналітичної доповіді. Задля унормування такого підходу внесено пропозиції щодо доповнення статті 4 Постанови Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.14 «Питання Міністерства економіки України» пунктом у відповідній редакції. На організаційно-функціональну реалізацію вказаного підходу обґрунтовано формування Департаменту верифікації та аналізу звітності сталого розвитку економічних суб'єктів, який пропонується сформувати в межах Сектору організаційно-аналітичного забезпечення роботи першого заступника Міністра економіки України.

Розбудовано механізм верифікації звітності сталого розвитку як елемент системи державного управління останнім включає суб'єктів верифікації, керівний вплив Міністерства економіки України (що проявляється у обробці інформації звітності, прийнятті рішення щодо підтвердження останньої та поданні інформації у відповідній формі до Кабінету Міністрів України), інформаційна комунікація в розрізі етапів опрацювання вхідної та похідної інформації. Запровадження вказаного механізму дозволить

значно підвищити вірогідність звітності сталого розвитку, а отже сприятиме отриманню більш продуктивних результатів в процесі виконання Стратегії сталого розвитку України.

Список використаної літератури:

1. Dunning, Thomas Joseph. Trade's Unions and Strikes: Their Philosophy and Intention. London : Published by the author, and Sold by M. Harley, No 5, Raquet court, Fleet street, E.C., 1860. - 52 p.
2. Баришнікова О.М. Особливості організації системи верифікації звітності сталого розвитку // Економіка та держава. 2016. №8. 131-140 с.
3. Баришнікова О.М. Формування, облікове забезпечення та верифікація звітності сталого розвитку підприємств. Дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. за спец.08.00.09. Електронний ресурс. Режим доступу: URL:<http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/5926;jsessionid=BDA4808A04E5393FC31FE675A826737B>
4. Білова І. Принципи аудиту та його постулати// Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аудиту, аналізу й оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 14 грудня 2016 р., (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2016. 86-90 с.
5. Воробей В., Журовська І. Нефінансова звітність: інструмент відповідального бізнесу. Київ. 2010. 84 с.
6. Дослідження GRI: тенденція до зростання зовнішнього підтвердження звітів. Електронний ресурс. Режим доступу: URL:<http://csr-ukraine.org/news/>
7. Єременко Д.В. Проблеми незалежності аудиторської діяльності в Україні\ Збірник Таврійського державного агротехнологічного університету. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/421/1/389.pdf>
8. Ільченко Н. В. Світові тенденції розвитку нефінансової звітності та розкриття інформації зі сталого розвитку. Ефективна економіка. 2015. № 9. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4297>
9. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. 2012. Електронний ресурс. Режим доступу: URL:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm
10. Озеран А.В., Коршикова Р.С. Звітність про сталий розвиток: складнощі формату. 2019. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/242.pdf>
11. Питання Міністерства економіки України: Постанова КМУ № 459 від 20.08.2014. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-p#Text>
12. Рейтинг стран мира по уровню валового внутреннего продукта. Електронний ресурс. Режим доступу: URL:<https://gtmarket.ru/ratings/gross-domestic-product-ranking>
13. Рейтинг стран по темпам роста ВВП. 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/gdp-temp>

Kharchenko O. Sustainability reporting verification mechanism

The article identifies the number of business entities in Ukraine in 2019. The relationship between the size of the enterprise and the practice of reporting on sustainable development is determined. The benefits of compiling a sustainable development report are summarized. The tasks that will be solved by compiling a report on sustainable development have been identified, namely: to improve the quality and transparency of corporate governance; improve the implementation of social and environmental projects by increasing investment in comprehensive development; assess the non-economic contribution of the enterprise to the development of society, reducing the cost of effective programs; assist in identifying and managing enterprise risks; improve dialogue with stakeholders. Methods of verification of sustainable development reporting (external and internal audit) are identified. The principles of modern auditing are specified. Emphasis is placed on the expediency of involving public administration bodies in the process of verification of sustainable development reporting in order to increase the efficiency and effectiveness of the implementation of the provisions of the Sustainable Development Strategy of Ukraine. The powers of the Ministry of Economy of Ukraine in matters of functioning of economic entities in the socio-economic sphere and its development are highlighted. The internal structure of the Ministry of Economy of Ukraine is analyzed. The functional responsibilities of the Department for Verification and Analysis of Sustainable Development Reporting have been defined. The general functional mechanism of verification and analysis of reporting on sustainable development of economic entities as an element of the public administration system is proposed.

Key words: sustainable development, mechanism, verification, reporting, business entity, strategy, sector, organizational and analytical support.